

Tussen Maas & Erfdijk

4 Bijzondere
vrouw: Marietje
Kocken

8 Bedrijvig
Huisseling in
foto's

20 Koeien
in de uiter-
waarden

24 Terug in
de tijd met Ben
Kuijpers

Tussen Maas & Erfdijk is een uitgave van Heemkunderkring Land van Ravenstein. Dit blad verschijnt drie maal per jaar voor leden van deze vereniging. Een enkel lidmaatschap bedraagt jaarlijks € 20,-. Een tweede lid betaalt € 10,-. Leden buiten Ravenstein dragen € 6,- bij aan portokosten.

De vereniging heeft als doel de plaatselijke geschiedenis te onderzoeken, te beschrijven, kennis te delen en bij te dragen aan het behoud van cultuurhistorisch erfgoed. De voornaamste activiteiten zijn: stadswandelingen, archeologie, beeldarchivering en dit tijdschrift.

U kunt zich als lid aanmelden via de website:

www.heemkunderavenstein.nl

of mailen naar:

leden@heemkunderavenstein.nl

Redactie

Loes van Beuningen

Roel Knobon

Olga Rikken

Aad Vernooij

Joan Walk

Vormgeving

Tonny Teuwisse

Druk

Up Reclame

Redactieadres

redactie@heemkunderavenstein.nl

De redactie behoudt zich het recht voor aangeboden artikelen te weigeren of in te korten. Dit zal altijd gebeuren in overleg met de auteur.

Oss en de Vrede van Ravenstein

Oss viert dit jaar 625 jaar stadsrechten. Die rechten kreeg het in 1399 van hertogin Johanna van Brabant. Waarschijnlijk is er een verband met de Vrede van Ravenstein die in hetzelfde jaar tussen Gelderland en Brabant is gesloten.

Beeld: Johanna van Brabant (detail).

Bron: Wikimedia Commons.

Gelderland en Brabant hadden destijds ruzie over het bezit van Grave. Voor Gelderland was dit een begerenswaardige voorpost in het vijandige Brabant. Over en weer zijn er schermutselingen. Oss wordt aangevallen door Gelderse troepen. En in 1388 verslaat Gelderland een Brabants leger in de slag bij Niftrik. Vervolgens zijn er meerdere keren onderhandelingen over een vredesverdrag. Uiteindelijk werd in 1399 een overeenkomst gesloten waarbij Grave onder de invloedssfeer van Gelderland kwam.

Schoutsrekeningen

Dat vredesverdrag is gesloten in Ravenstein, waarschijnlijk op het kasteel. Aanwijzingen daarvoor vinden we in de *Meierijsche schoutsrekeningen*. Daarin worden kosten gedeclareerd die gemaakt zijn voor de onderhandelingen tussen Gelderland en Brabant in 1399:

1399-1400

034.1.2.3 Borseken gezonden naar de Raad van Brabant te Ravenstein 5 dagen in september ouden scilt val. 1 fr. 034.1.2.5 idem voor de wijn die Dirc Bottelgyer kocht toen de Raad van Brabant laatst te Ravenstein de vergadering hield tussen de hertogin van Brabant en de hertog van Gelre, betaald 27 frank 20 denier, [doorgehaald] idem voor ... de heren van de raad beswaren ... te Ravenstein ter vergadering, betaald voor wijn en ander 100 gulden ghelres val. 53 fr. 8 d.,

Gheerlecs uitgaven onder heer Pauwel van Haestrecht, schout van Den Bosch 8 juli 1399 - december 1399 Ten eerste voor de kost van de Raad van Brabant te Ravenstein toen zij laatst de vergadering hielden tussen de hertogin en de hertog van Ghelder, uitgegeven 25 francken bij bevelschrift van de hertogin, maakt 33 Hollandse gulden 7 pl. Brab.

Oorkonde

Ondanks het vredesverdrag voelt Oss zich blijkbaar niet veilig en vragen de bestuurders aan de hertogin om een oorkonde waarin zij als stad worden erkend. Die oorkonde is op 14 oktober 1499 uitgevaardigd. Oss had al een kasteel en mocht nu vestingwerken aanleggen. De stad kreeg een weekmarkt en een eigen rechtbank.

Bronnen:

Meierijsche schoutsrekeningen.

Te raadplegen op:

www.heemkunderavenstein.nl/historie;
Oss krijgt stadsrechten dankzij wapen-gekletter, BHIC, Henk Buijks, 2017;
Brabants Dagblad, 23 oktober 2024.

'Gordina' uit Huisseling

Het Noordbrabants Museum heeft nu het schilderij van Gordina de Groot in bezit. Gordina is de vrouw met de poffer door Vincent van Gogh geschilderd in 1885 in Nuenen. Zij was een tijdgenote van Johanna Hendrika van den Berg uit Huisseling. Die staat op een prachtige foto, ook met een weelderige poffer getooid. We kunnen haar de Huisselingse Gordina noemen.

door Aad Vernooij

Johanna Hendrika (roepnaam Hendrika) is in 1849 geboren. In 1880 trouwde zij met Hermanus Hendricus (roepnaam Hendricus) Elemans. Uit dat huwelijk werd onder andere Hendricus (Driekus) Elemans geboren, de vader van Henri Elemans, oprichter van de Heemkundekring. Na het huwelijk van Johanna en Hermanus vestigden zij zich op boerderij de Heinenhof aan de Grotestraat in Huisseling. Daar wonen nog steeds nazaten van de familie Elemans. Het portret van Johanna, dat oorspronkelijk op een bidprentje was afgebeeld, hangt op de huidige Heinenhof. Het is ook afgedrukt in het boek *Huisseling van verleden tot heden*, op pagina 228.

De naam poffer is waarschijnlijk afgeleid van 'pof', in de betekenis van iets dat bol staat, zoals bij pofmouw of pofbroek. Het was een hoofddeksel voor speciale gelegenheden; deze kwam eind 19^e eeuw in de mode. Aan het dragen van deze feestelijke muts kwam rond 1950 een einde.

Johanna van den Berg 1849-1931.

Gordina de Groot (1855-1927) in 1885.
Bron: Noordbrabants Museum.

Marietje Kocken, een bijzondere vrouw

door Peter van den Hoogen

Honderd jaar geleden werd, aan de Grotestraat 33 in Huisseling, Marietje Kocken geboren, dochter van dorpstimmerman Grad Kocken en moeder Mien van Aar. Ze werd één van de meest opvallende inwoners van het dorp in de voorbije eeuw. In 1989 ontving ze het pauselijke ereteken 'Pro Ecclesia et Pontifice' en in 2002 een koninklijke onderscheiding. Een terugblik op een bijzonder leven in dienst van de Kerk en de gemeenschap van Huisseling.

Marietje Kocken aan het werk in de kerk van Huisseling. Een foto uit 1999; Marietje was toen 75 jaar.

Marietje is geboren op 17 februari 1924. Als oudste in een gezin met acht kinderen helpt ze al op jonge leeftijd haar moeder met de zorg in huis. Als ze vijftien jaar is, in 1939, meldt haar vader haar bij pastoor Van Den Heuvel aan als hulp/vrijwilliger in de kerkelijke huishouding. Dat werk in kerk en parochie blijft ze bijna zeventig jaar doen. Vele jaren doet ze dat in goede samenwerking met juffrouw Dina.

Pastorie en kerk

In 1946 komt namelijk pastoor Jan Diels naar Huisseling en met hem de vriendelijke Dina Schilders als hoofd van de kerkelijke huishouding. Marietje

houdt al die jaren zowel de pastorie als de kerk schoon, zeemt de ramen en boent de kerkbanken (met gesmolten kaarsstompjes als boenwas) en wast, strijkt of kookt indien nodig.

Als haar twee broers en vijf zussen groter zijn gaat ze ook aan de slag op andere plaatsen. Ze werkt jaren in het grote huis met praktijk van dokter Anton Sluijters aan de Grotestraat 18. Ook helpt ze in meerdere grote gezinnen en bij alleenstaanden, waar ze ook voor kookt. In 1971, na 25 jaar dus, gaan pastoor Diels en Dina met emeritaat. Marietje blijft werken in de parochiekerk, nu in goed contact met pastoor Jan Donders. Dagelijks is Marietje, in lange schort en witte werklauzen, druk bezig op allerlei plekken in Huisseling; het is haar werk én haar hobby.

Ook thuis altijd bezig

In 1965 overlijdt moeder Mien en een jaar later vader Grad. Het timmerbedrijf aan de Grotestraat wordt voortgezet door zoon Ad. Hij heeft in Ravenstein de Tekenschool gevolgd en is ingewerkt door zijn vader. Ad breidt de zaak uit met een moderne 'doe-het-zelf'-winkel. Voor Marietje wordt een eigen huis gebouwd naast het ouderlijk huis (nr 33a). Daar zijn ook vaak broer Wim, kapucijn in Velp, en zus Nel te vinden. Maar voor een praatje heeft ze meestal weinig tijd. Want ook thuis moet nog veel gedaan worden; werk waar overdag geen tijd voor is geweest. Regelmatig loopt ze aan het eind van de dag, wat

gehaast, achter een kruiwagen met voorzichtig ingepakt zilverwerk om thuis nog te behandelen. Toen ze wat ouder was, kon je haar tegen de avond tegenkomen achter haar rollator met een mand wasgoed om te strijken.

Ongeluk

Eind jaren negentig valt Marietje tijdens de schoonmaak van de gewelven in de top van het kerkgebouw op het veel lagere plafond van de sacristiezolder. Naast vele kneuzingen breekt ze daarbij een nekwerfel. Met de hulp van een hoogwerker van de brandweer wordt Marietje, horizontaal gehouden op een brancard, via een luikje uit het kerkgebouw gehaald en met een ambulance naar het ziekenhuis vervoerd. Na enkele dagen is ze voldoende hersteld en mag ze weer naar huis.

Onderscheidingen

Op 13 maart 1989 werkt ze vijftig jaar voor de Kerk en de parochie van Huisseling. Ter gelegenheid daarvan krijgt zij door pastoor Jan Donders de pauselijke onderscheiding 'Pro-Ecclesia et Pontifice' uitgereikt. Er volgt een feestelijke bijeenkomst in stadsherberg De Keurvorst van de Pfalz. Vele inwoners en andere bekenden komen Marietje daar feliciteren. In 2002 volgt, in 'haar' parochiekerk, vanwege haar verdienste voor de Huisselingse gemeenschap, de benoeming tot 'Lid in de Orde van Oranje-Nassau'. De versierselen worden uitgereikt door burgemeester Ies Keijzers.

Overleden in 2006

Nog steeds zeer actief voor velen blijkt Marietje in 2006, ze is dan 82 jaar, ernstig en ongeneeslijk ziek. Ze ziet erg op tegen een periode van nietsdoen en steeds zieker worden en ze besluit dat haar leven lang genoeg geduurd heeft. Ze sterft op 14 april en wordt, na de uitvaart in de Huisselingse kerk, naar haar laatste rustplaats op het kerkhof in Huisseling gebracht, naar het gezamenlijk graf met haar reeds overleden oudste zus Nel. Dat is inmiddels achttien jaar geleden maar in Huisseling wordt het beeld van

Na haar val in de top van de kerk wordt Marietje Kocken op een brancard naar beneden getakeld. Bron: Fotobank Heemkundekring.

de zorgzame Marietje, die ergens aan het werken is, nog steeds met een glimlach herinnerd. Een foto van haar, 75 jaar oud, in lange blauwe werkschort en witte laarzen, werkzaam tussen de kerkbanken, hangt nog steeds in het Huisselingse parochiecentrum.

Bronnen: BHIC; Stadsarchief Oss; Heemkundekring Land van Ravenstein.

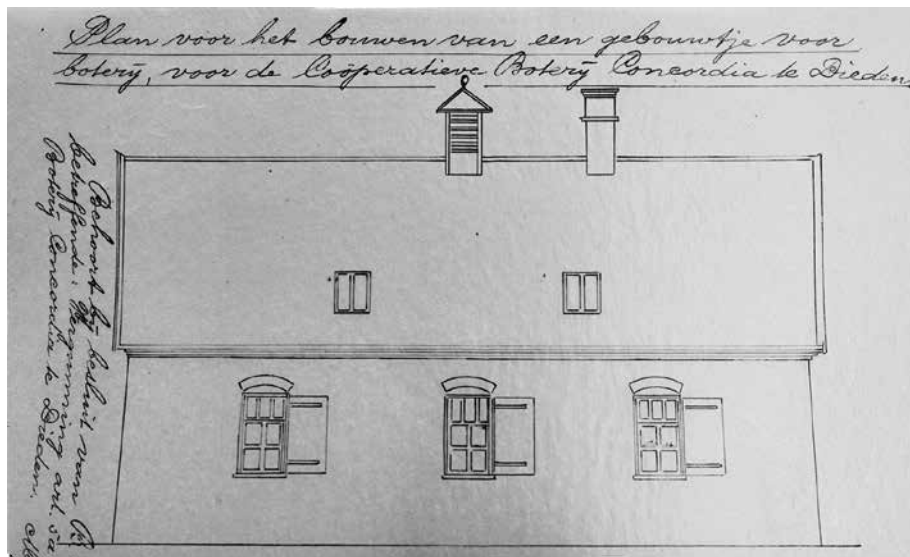
Dokter Teun Sluijters geeft Marietje Kocken een nieuwe fiets ter gelegenheid van de ontvangst van een pauselijke onderscheiding in 1989.

Bron: Fotobank Heemkundekring.

Boterijen en stoomzuivel

door Aad Vernooij

Aan de Maasdijk bij Dieden staat buitendijks een huis waarin tussen 1909 en 1917 een boterfabriekje was gevestigd. Fabriek is een groot woord. Het gebouw was niet groter dan tien bij zes meter en de boterbereiding gebeurde met handkracht. 26 veehouders met in totaal 68 koeien besloten in december 1908 om de Coöperatieve Boterij Dieden op te richten. Voorzitter werd burgemeester Frans Caners, de initiatiefnemer van de boterij.

Bouwtekening van Boterij Concordia in Dieden. Bron: BHIC.

Rechts: In dit pand aan de Maasdijk in Dieden was Boterij Concordia gevestigd.

Onder: Met deze separator of centrifuge werd begin 20^e eeuw de room (melkvet) uit de melk 'gedraaid'.

Het boterfabriekje werd met handkracht bediend. De boterwerkers goten de aangeleverde melk door de machine die de room (het vet) van de melk moest scheiden. Dat was een Alfa Laval separator of centrifuge, die werd aangeslingerd (zie foto). De room werd vervolgens in een karnton heen en weer geschud, ook met handkracht, tot er boterklonten op kwamen drijven. Die werden tot kluiten gekneed. Het vocht dat overbleef was karnemelk.

Vanuit Dieden ging de boter naar de Botermijn in Den Bosch (later Eindhoven), waar ze werd verkocht. Dit was het begin van de coöperatieve zuivelbereiding. Boeren hoefden niet langer zelf hun boter op de markt of aan handelaren te verkopen tegen te lage prijzen.

Dergelijke boterijen waren er meer in de omgeving van Ravenstein. In Huisseling was al in 1901 een fabriekje gesticht met de naam 'Landmans Hoop'. De fabriek in Neerloon had in 1915 31 leden met in totaal 81 koeien. Aan de roomboterfabriek van Deursen waren in 1905 de eigenaren

van 120 koeien aangesloten, aldus de Commissaris van de Koningin. De boterij in Dieden groeide naar 52 leden met 165 koeien in 1913.

Stoommachines

Inmiddels was een beweging op gang gekomen om grotere fabrieken te stichten die met stoommachines werkten. Eén van de drijvende krachten was zuivelconsulent Jef Wintermans, die namens de overheid de fabrieken in Oost-Brabant adviseerde. In februari 1916 hield hij op een drukke vergadering in Dieden, 'een uitermate zaakkundige en met gloed van overtuiging uitgesproken rede' aldus de krant.

Volgens Wintermans waren de voordelen van stoomzuivelfabrieken talrijk: de ontroming van de melk gebeurt beter, de karnmethode geeft meer en betere boter. Bovendien was het met stoomkracht makkelijker om de melk en room te pasteuriseren (verhitten). Die pasteurisatie was in 1915 verplicht gesteld door de regering om de verspreiding van mond- en klauwzeer tegen te gaan. Voor de kleine fabriekjes betekende dat een te hoge investering.

De argumenten van Wintermans sloegen aan in Ravenstein en omgeving. In dezelfde vergadering vormde men

een voorlopig bestuur. Voorzitter werd Frans Caners; hij had het initiatief tot deze vergadering genomen.

Sint Isidorus

Een half jaar later, in juli 1916 werd de bouw 'eener stoomzuivelfabriek met aanhorige werken op een terrein bij het Station Ravenstein' aanbesteed. Vanaf november 1917 konden de leden van de voormalige boterfabriekjes uit de omliggende dorpen er hun melk leveren. In deze fabriek werd de melk gepasteuriseerd en ontroomd met behulp van stoomkracht evenals het karnen van de room en het kneden van de boter. Voor het verwarmen van de stoomketel werden vooral kolen gebruikt, die vanaf het station werden aangevoerd. De fabriek werd vernoemd naar Sint Isidorus, patroon van de landarbeiders.

Terwijl de kleine fabriekjes enkele duizenden liters melk verwerkten bedroeg de aanvoer bij Sint Isidorus in 1933 ruim twee miljoen liter, waarvan vooral boter werd gemaakt. Tachtigduizend liter werd verkocht als volle melk.

Tegen samenwerking

In de jaren 1950 bleek deze grote fabriek te klein om winstgevend te zijn. In augustus 1954 besloten de leden tot opheffing van de fabriek. Ze kregen het advies hun melk aan de fabriek in Oss (Sint Willebrordus, later Maasvallei) te gaan leveren. Andere fabrieken in de regio werden ook gesloten, zoals Schaijk in 1955 en Berghem in 1964. De fabriek in Oss sloot in 1978. Uiteindelijk gingen ze allemaal op in Campina, later Campina Melkunie en nu Friesland Campina.

Gebouw verdwenen

Van Sint Isidorus verdwenen de sporen snel. In september 1954 ging de inventaris in de openbare verkoop; in oktober verkocht de gemeente het fabrieksgebouw aan vrachtwagenfabriek Hogra. Dat gebouw stond er nog tot 1970 toen BMW-importeur Alimpo een nieuwe bedrijfsruimte liet optrekken. Zo verdwenen het karakteristieke fabrieksgebouw, de directeurswoning en de

Stoomzuivelfabriek Sint Isidorus in Ravenstein, actief tussen 1917 en 1954.

Bron: Fotobank Heemkundekring.

schoorsteen uit de geschiedenis. In Berghem staat nog een deel van Sint Joseph aan de Burgemeester van Erpstraat: het benzinstation naast zaal De Merx. En in Oss is de Maasvallei vereeuwigd in een straatnaam. Het gebouw van de Boterij in Dieden werd al snel tot woonhuis verbouwd.

Bronnen: BHIC; H.M.J. Elemans, Honderd jaar de hand aan de ploeg, NCB Ravenstein-Herpen, 1897-1997, Ravenstein, 1997; Piet Willemsens, Klaas de Wit, De bakermat van de Nederlandse zuivelindustrie, 1995; J.C. Dekker, Zuivelcoöperaties op de zandgronden in Noord-Brabant en Limburg, 1892-1950, Middelburg, 1996; Brabants Dagblad en voorlopers; Udensche Courant; www.huisseling.nl;

Melkventer Piet van de Ven verkocht melk uit de Ravensteinse fabriek.

Bron: Fotobank Heemkundekring.

Bedrijvig Huisseling

door Marja van den Broek

Tot ver in de twintigste eeuw had Huisseling, behalve agrarische activiteiten, een groot aanbod aan winkels en bedrijfjes, veelal gericht op de lokale markt. Er waren brouwerijen, gecombineerd met een café, kruideniers, bakkers, een doe-het-zelf-winkel, een taxibedrijf en ga zo maar door. In het derde kwart van de vorige eeuw verdween steeds meer bedrijvigheid uit de kleine kernen, een trend die we ook alweer jaren in de grotere dorpen en steden zien.

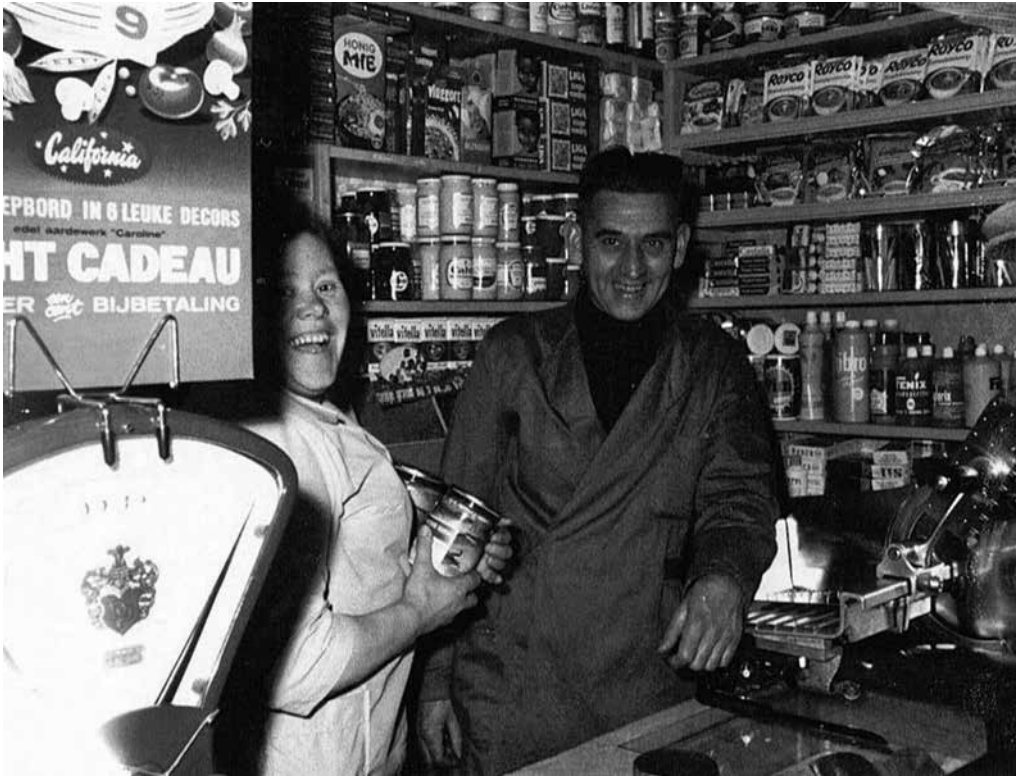
Circa 1915, Hoek Grotestraat-Hamstraat. De brouwerij van Kocken was zeker vier generaties in het bezit van deze familie, en is al vanaf 1691 vermeld. Men had aan huis een gelagkamer. Later (eind 19^e en begin 20^e eeuw) bevindt zich hier een sigarenfabriek (vanaf 1924), hulppostkantoor (vanaf 1910), kapsalon en kruideniers-winkeltje.

Achter het pand stond het boterfabriekje 'Landmanshoop' of 'Welbegrepen Eigenbelang' genaamd. In 1966 brandde het pand af.

Circa 1985, Meerstraat 1. De 17e-eeuwse boerderij De Meerkes werd in 1979 verbouwd tot recreatieboerderij. Later is hij nog enige tijd in gebruik geweest als asielzoekerscentrum. Nu is er een sauna en wellness in gehuisvest.

1953-1970, Grotestraat 51. Riek en Thé Geutjes achter de toonbank in de bakkerij en kruidenierswinkel. Thé is als bakkersknecht begonnen bij Toon Arts en in 1953 begon hij voor zichzelf. In 1956 kwam er ook een kruidenierswinkeltje bij. Circa 1960 werd aan de achterzijde een aanbouw gerealiseerd, waarin de vrieskluisen kwamen te staan. Die waren te huur voor de Huisse-lingers.

Links: 1965, Grotestraat 33. Ad en Toos Kocken hadden een doe-het-zelf winkel. Deze foto is genomen op de Ruilverkavelingsbeurs. Rechts: 1964-1967, Grotestraat 61. Marijke van Aar voor de levensmiddelenwinkel van Frans de Vocht.

1958-1969, Grotestraat 25. Piet van de Rijdt had een frietfabriek. Daarvoor kweekte hij hier champignons. De frietfabriek was een begrip in de omgeving, de aardappelen gingen rauw in de machine en kwamen er als bevroren frieten in een zak weer uit. Lambert en Jan van Maasacker brachten de friet rond. Helaas ging het bedrijf failliet.

door Roel Knobben

De oude en de nieuwe pastorie van Neerloon

Onlangs is de pastorie van Neerloon door de parochie particulier verkocht, na de leegstand sinds het vertrek van pastoor Zandbelt. Aanleiding om eens dieper in de historie van de pastoorswoning te duiken. Vóór deze pastorie was er een ouder pand op een andere plek als pastorie in gebruik.

Het pand dat tot 2024 als pastorie diende.

De eerste pastorie van de katholieke kerk in Neerloon ligt op de eerste kadastrale kaart van 1832 aan de oostelijke zijde van de Loonsestraat, richting Overlangel en dus niet bij de kerk. Dit is hoogstwaarschijnlijk de plek van de hoeve (curtis) die in het bezit was van het Stiftpapst van Xanten.

Hoeve van het Stift

De eerst bekende pastoor in Neerloon, Henrik Coebergh, pacht de gronden en de hoeve van het Stift. Vermoedelijk is dit later de pastorie gaan heten. Pastoor Leonard Schuurs krijgt namelijk in 1749 van het Stift de pastorie ter beschikking, na discussie over zijn benoeming door het bisdom van Den Bosch. De Nassause Domeinraad constateert in 1803 dat de pastoor de pacht van zeventien percelen

ontvangt. De opbrengst van alle percelen in Loon bedraagt 2560 gulden.

Die oude pastorie ligt op de plaats van het pand aan de Loonsestraat 7a-9. Naast deze pastorie was ook de schuurkerk gelegen die ten tijde van de geloofs-onderdrukking van de katholieken in de Republiek in gebruik was. De schuurkerk is rond 1770 gebouwd en in gebruik geweest tot 1824. In dat jaar was het schip van de huidige kerk na sloop herbouwd en mocht deze ook weer gebruikt worden voor geloofsdiensten.

Verzoek aan de koning

In 1838 schrijven pastoor De Cocq en het kerkbestuur een verzoek aan koning Willem I om een subsidie voor een nieuwe pastorie. De woning is feitelijk onbewoonbaar. De pastorie is vochtig en 'rumatiek' en verzakt, omdat er kwel van Maaswater optreedt. Geen enkel meubelstuk kan buiten bederf blijven, behalve op de slechte zolder. De kleine vertrekjes zijn dampig en met een stenen vloer, maar zonder stookplaatsen. Kortom, geheel bouwvallig en bovendien is het ook nog eens zes minuten lopen naar de kerk!

Bouwtekening

De kerkmeesters hebben een deskundige een bestek en bouwtekening laten maken en willen nieuwe pastorie het liefst bij de kerk bouwen. De kosten bedragen fl 6903,-. De gemeenschap bestaat maar uit 180 landbouwers en dagloners en die kunnen dat bedrag niet opbrengen. Neerloon kent op dat moment maar vier goeie gezinnen.

De koning legt het verzoek bij Provinciale Waterstaat die, naast de wegen en wateren, dan ook over de kerken gaat. De ingenieur erkent dat de pastorie onbewoonbaar is, maar vindt dat het goedkoper moet. Het terrein naast of achter de kerk ligt heel laag en moet eerst worden opgehoogd met rivierzand. Hij komt op 9100 gulden. Hij laat ook een bestek maken voor een soberder huis, dat maar 5100 gulden kost. Het is duidelijk dat deze pastorie nooit gebouwd is.

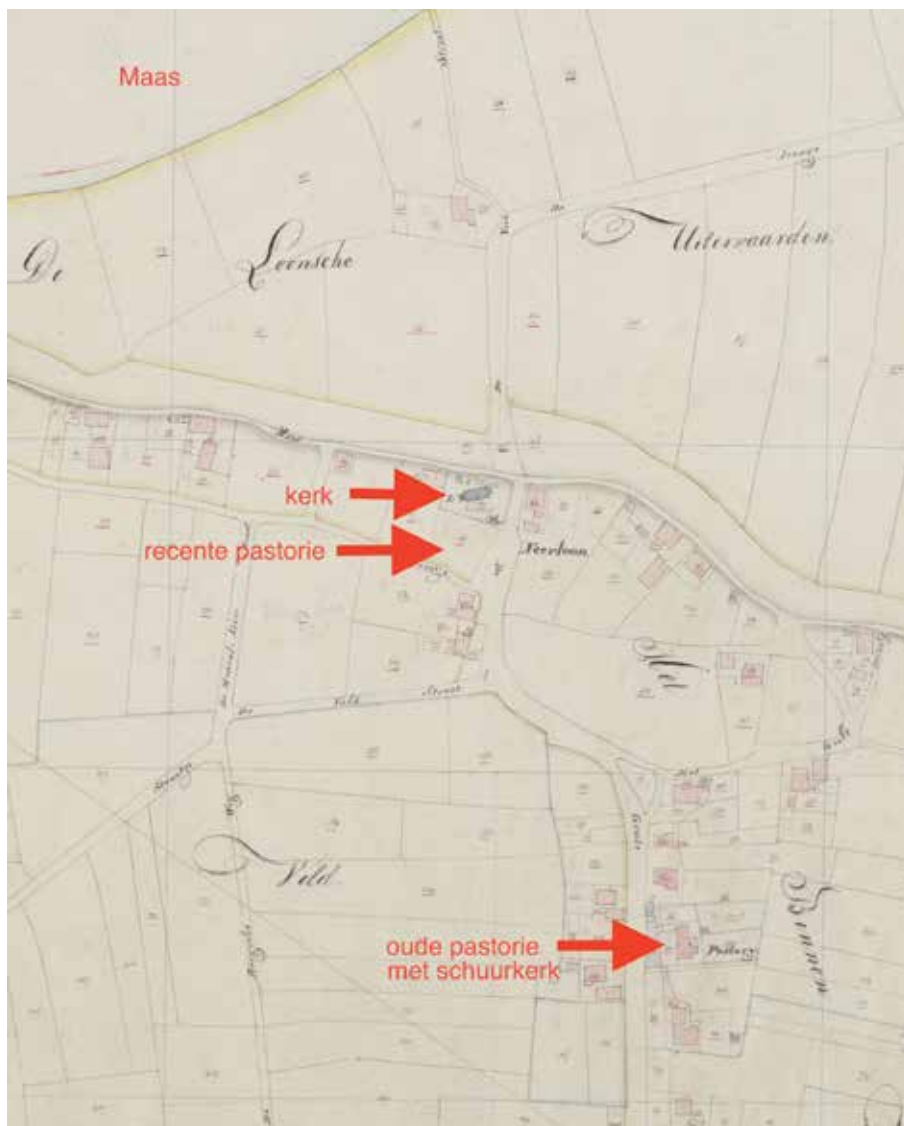
Nieuwe pastorie

Aan het eind van de 19^e eeuw verkeert de pastorie nog steeds in bouwvallige toestand en vindt pastoor Giesbers de pastorie niet meer passend. Ook hij vindt de afstand tot de kerk te groot. Hij laat een nieuwe bouwen en de oude deels afbreken. Notaris Verbunt veilt voor koster en organist Michael Jansen (vader Gies Jansen) 70.000 stenen, 2000 pannen, 70 gangzerken, waarvan 7 witmarmere, 1 bruine marmere schoorsteenmantel, hardstenen dorpels, 1000 rode plavuizen, 10 glasramen met blinden, 12 paneeldeuren met kozijnen, zinken goten, een grote partij planken, zolderrribben, schroten, opleggers, gebinten en betimmerde slaapsteden, dakramen, luiken en brandhout. De 5 glasramen van de oude pastorie worden apart te koop aangeboden.

Nieuwe ramen

De krant meldt in 1893 dat de kerk sinds 1890 nieuwe, gekleurde ramen heeft gekregen en een nieuwe sacristie. Maar de grootste verandering is dat er een nieuwe pastorie is gebouwd naast de kerk. Een eenvoudig, maar daarom niet minder solide, gebouw. In het register van

Rijksmonumenten staat als bouwjaar 1910 genoemd, maar dat lijkt niet te kloppen. Het gebouw heeft 'architectuur-historische waarde vanwege de waardigheid en distantie uitstralende stijl en de detaillering'. De achtereenvolgende pastoors maken gebruik van deze pastorie. Nu de pastorie in particuliere handen is gekomen en de verbouwing is gestart, geeft dat vertrouwen dat het pand een opknapbeurt krijgt.

Kaart uit 1832 met de kerk en beide pastoorswoningen in Neerloon.

Links: Advertentie in de Graafsche Courant in 1894 voor het glas van de afgebroken pastorie.

Bronnen: Graafsche Courant, 1894; Het Huisgezin, 1893; Rijkswaterstaat Correspondentie 1811-1953; BHIC 262-991; Funda 2024; Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Register van Rijksmonumenten.

Veldnamen in Deursen-Dennenburg – 2

door Loes van Beuningen

In het vorige nummer stond het eerste deel van de zoektocht naar veldnamen (toponiemen) in Deursen-Dennenburg, waarbij werd ingezoomd op het dorp. Nu is het de beurt aan de polder richting Haren, Berghem en Huisseling. Welke veldnamen komen we daar tegen?

Kamp

Toponiemen met ‘kamp’ komen veel voor in de polder. In de oorspronkelijk betekenis is een kamp het open land rond het dorp. Het zijn vanaf begin veertiende eeuw ontgonnen graslanden, binnen een groter nog niet ontgonnen ‘veld’. Ze liggen dan ook iets verder van het dorp.

Er zijn enkele kampnamen die verwijzen naar een plaats, zoals Boekels Kempke, Udens Kempke en Megensch Kempke. We vinden ook een Speijkers Kamp, wat kan verwijzen naar een vroegere opslag van korenaren. Ook zijn er toponiemen die verwijzen naar de kerk, zoals Kerkekamp en Grote en Kleine Munnekamp (waarschijnlijk afgeleid van Monnikenkamp).

Daarnaast zijn er veel kampnamen die refereren aan een persoon, waarschijnlijk een oud-eigenaar, zoals Dirk van Gelderskamp, Jan Brakx Campke, Liefkes Camp, Rengkens Camp, Kremerskampke, Stegenbroekse Kamp/Stakenbrouks Camp, Sanders Kempken, Stevens Campken, Princen Kempken, Bruels Kemken, Lijs Campken, Ceelkes Campke en Melgers Campken. Niet al deze kampnamen heb ik kunnen plaatsen.

Er zijn kampnamen die verwijzen naar een hoogteverschil in het landschap. Zo vinden we de Hoogen Camp, Lage Kamp en Hillenkamp, waarbij ‘hil’ een hoogte aanduidt (denk aan het Engelse woord *hill*). Ook zijn er toponiemen die mogelijk verwijzen naar water, zoals Maesse Campke, Sassen Camp (‘sas’ is een ander woord voor sluis), Beecken-camp en Schutz Campke (‘schuts’ kan

verwijzen naar een afdamming van water of het insluiten van vee). En we vinden dieren terug, zoals in Kalverkamp en Vossen Campken (kan mogelijk verwijzen naar een oud-eigenaar met de achternaam Vos).

Akker

Toponiemen met ‘akker’ refereren vaak aan clusters van smalle aaneengesloten bouwlandpercelen van verschillende eigenaren, soms door houtwallen beschermd tegen in het veld loslopend vee. In de polder vinden we de Rijackers, gelegen tussen de huidige straat De Rijt (voorheen de Breede Straat) en de Dorpenweg (zie foto). Binnen deze Reijackers heb ik wat perceelnamen kunnen lokaliseren die ik elders in dit stuk bespreek.

Veld

Namen met ‘veld’ hebben in de polder betrekking op een groter gebied. Zo vinden we het Hongerveld richting Huisseling en de percelen op de Reijackers worden in de akten ook wel ‘t Muffelt/Meufveld genoemd. Binnen ‘t Muffelt worden percelen nog opgedeeld met namen als Megens Muffelt en Goossen Muffelt. De betekenis van ‘muf’ zou volgens etymologen vochtig of modderig kunnen zijn.

Weilandnamen

Er zijn in de polder veel hooi- en weilandnamen te vinden (wei, dries, laar, beemd, broek en luis). Van de hooilandtoponiemen is ‘bulk’ een zeer oude naam. De verklaring wordt gevonden in het beluiken, omheinen of

afsluiten van het ontgonnen land. We vinden de Kerkebulk in Dennenburg en de Bulk op de Luisters richting Huisseling.

Van de weidenamen vinden we de Dennenburger Weijen in de polder richting Haren. Een 'dries', een tijdelijk uit gebruik genomen akkerbouwland, vinden we in de vorm van 't Drieske langs de Breede Straat (nu De Rijt). Laatoponiemen getuigen van vroege ontginning van bos naar bosweide en vinden we richting Huisseling in de vorm van de Bendelaar (zie foto boven). Ook heb ik in de akten meerdere keren 't Luijsenaar of 't Luijslaer gevonden; land op de grens van Deursen en Neerlangel. Een beemd is een toponiem dat gebruikt wordt om graslandpercelen in een beekdal aan te duiden. Richting Haren en Berghem, in de buurt van de Hertogswetering, vinden we de Haarbeemden, de Streijbeemden en de Krommebeemd.

Broek

Deze toponiemen bevinden zich in het Berchems Broek. Broek betekent vochtig laagland of moeras. De meeste locaties met 'broek' lijken echter al lang niet meer op een moeras, omdat er sinds de vroege Middeleeuwen is gedraineerd. Hierdoor werd goede weidegrond voor het vee verkregen.

Naast het Berchems Broek vinden we ook nog 't Luijsbroek in de polder. Over de betekenis van toponiemen met 'luis' zijn echter verschillende theorieën. Sommige stellen dat 'luis' de betekenis heeft van 'weide, glooiing'. Een andere hypothese is die van 'zompig, moeras'. Een derde mogelijkheid is verwantschap met 'lus(ch), lies', de naam van een weinig gewaardeerde grassoort, oftewel rietgras. Luis-toponiemen zouden dan de begroeiing met riet aanduiden. Ook zou luis een verbastering kunnen zijn van 'lose', wat leeg, verlaten of vals betekent. Rond Deursen-Dennenburg vinden we in ieder geval meer luis-toponiemen, zoals De Luisters richting Huisseling en 't Luijselaar richting Neerlangel.

Hoogtenamen

Net als in het dorp komen in de polder van Deursen en Dennenburg ook toponiemen voor die duiden op een hoogteverschil, zoals Exheuvel, Hensenberg, Witsberg of Wilsberg, Luzberg en Vrouwenberg (Hogen en Lagen Vrouwenberg). Het toponiem Puppendaal duidt juist op een lager gelegen stuk land.

(lees verder op pagina 15.)

'De oude Broederschap van den Heiligen Lambertus'

door Jeroen Arts

In 2025 bestaat het Sint Lambertusgilde veertig jaar na de heroprichting in 1984. Vóór die tijd bestond een gilde met de naam 'De oude Broederschap van Sint Lambertus'. In het parochie-archief is de oude 'gildecaert' gevonden, waarin het reglement staat beschreven. Ook is een deel van het zilver bewaard gebleven.

Eligiusprocessie op de Ringelburg met sjerpen en vaandel van het oude gilde. Onder: Detail van het blauwe vaandel van het oude gilde.

Over het oude gilde is nagenoeg niets bekend. We moeten het hebben van enkele flarden in de diverse archieven. In het parochie-archief staat vermeld: "Ook de laatste Mis 9 1/2 uur op den dag der 1^e H. Communie, Eligiuszondag, Petrus & Paulus en H. Lambertus, wanneer de gilde met Insigniën naar de kerk komt, onder welke mis de gildebroeders offeren, welke offer voor den pastoor is". In 1907 werden de tiendrechten afgeschaft. Ook de kerk had inkomsten uit tienden op een stuk grond ten westen van De Raam. Op deze tiend bleef een belasting rusten van jaarlijks 70 cent ten gunste van het gilde.

Bezittingen

In 1825 stuurde de gouverneur van Brabant een vragenlijst naar alle gemeenten in de provincie. Op deze lijst moest de gemeente invullen wat de goederen en de bezittingen van de schutterijen waren. Het gemeentebestuur

antwoordde dat de Schutterij of Broederschap van Sint Lambertus te Huisseling: "besitten capitaal ten lasten der zelven Gemeente van f 84,50 cent rentende jaarlijks f 2,55, het geene de Dekens van het gild beheren en ontvangen, verder besit ieder Schutterij, een Trom, Vaandel en eenige silvere Schilden die den Koning van dat Broederschap op de feestdagen wordt omgehangen". De goederen zijn in beheer bij de koning en de onderling gekozen vier dekens. De inkomsten worden onderling door de leden verteerd op de daartoe bestemde dagen. Verder is er nog de Schutterij of Broederschap van Sint Victor in Neerloon.

Reglement van het broederschap

In het parochie-archief werd de oude Gildecaert uit 1878 teruggevonden. Dit is het enige archiefstuk dat bewaard bleef. Het bestaat uit zes handgeschreven kantjes met daarin de regels en gebruiken van het aloude Sint Lambertus Broederschap. Het werd vastgesteld in vergaderingen van 21 oktober en 24 november 1878 en ondertekend door de 23 werken-de leden van het Gilde. Op dat moment was Johannus van den Berg koning en Arnoldus Arts vaandrig. Hendricus van Dijk, Johannes Wouterus van den Bergh, Joannes van Maasacker en Antoon van den Berg waren toen de dekens van het gilde. Verder is bekend dat Cornelis van den Heuvel zilverdrager was en Hannes Jansen schilddrager.

Opheffing in 1924

Het gilde had onder andere als taak om de doden te begraven. De leden dolven het graf, regelden de uitvaart en

begroeven de overledene. Pastoor Vinken schrijft verder over het gilde: “... de dooden worden meestal begraven door de leden der S. Lambertusgilde, aan welke ook het baarkleed behoort.” Voor gebruik van het baarkleed werd door het gilde geld geïnd: 50 cent voor een blanke kist en 1 gulden voor een geschilderde kist. Het doodgraversgereedschap stond in het knekelhuisje naast de kerk. Voor het begraven van de doden kreeg het gilde een bescheiden vergoeding. Het gilde bezat lange zwarte jassen en hoge zwarte hoeden die gebruikt werden door de dragers. Volgens de overlevering waren deze al heel oud en versleten.

Begrafenis

In 1924 deed het gilde de laatste begrafenis. Er ontstond toen een conflict tussen weduwe Paessens-Van den Boogaard en het gilde. Zij woonde tegenover de pastorie, op een steenworp afstand van de kerk en vond de afstand zo klein, dat de begrafenis wel voor half geld gedaan kon worden! Daarop staakten de verontwaardigde broeders tijdens de begrafenis hun werkzaamheden, smeten hun petten op de grond en riepen: “Doet u het zelf maar! Wij zijn opgeheven! Als het dorp zo weinig solidair is met zijn gilde en er zo weinig voor over heeft, dan hoeft het allemaal niet meer”.

Laatste activiteiten

In 1911 werd voor het laatst om koning geschoten. De laatste koning was Dries van Zuijlen. In december van dat jaar speelde het gilde een grote rol bij de ingebruikname van de nieuwe kerk. In 1921 liep het nog mee in de optocht bij het 25-jarig jubileum van de Boerenbond in 's-Hertogenbosch. In de notulen staat vermeld “Bij het schitterend feest in den Bosch, was onze afdeling goed vertegenwoordigd. Vele leden zijn met hun Geestelijk adviseurs en Bestuur, met fanfare en gilde opgetrokken naar den Bosch, ten einden aan de grootschen optocht deel te nemen”. Op de kaft van het programmaboekje stond toen een foto met het toenmalige Sint Lambertusgilde. Hoewel er veel moeite voor is gedaan, kon de foto niet

meer worden achterhaald. Wel is later nog een foto gevonden met het oude vaandel. Het teerhuis van het gilde was in de herberg op Hamstraat 6. Daar waren ook de beugelbaan en pijl-en-boogvereniging ‘De Eéndragt’ en fanfare Sint Eligius gevestigd. Het teren was tijdens de kermis in september.

Het medaillon op de koningskraag met 15^eeeuws beeldje van Sint Lambertus. Onder: Koningskraag, medaillon en papegaaï van het oude gilde.

Het gildezilver

Van het gildezilver zijn de koningskraag en 28 schilden bewaard gebleven. Oorspronkelijk moet het gilde nog veel meer zilver hebben gehad. Volgens Drikus van Aar konden er zelfs twee koningen mee behangen worden en dan sleepte het zilver nog over de grond. Begin jaren 1960 zat het verstopt in een schoenendoos.

In 1779 heeft Antonius Kocken, toen keizer in Huisseling, keizerszilver toegevoegd. Dat zilver is niet meer aanwezig, maar de halskraag van het koningszilver zou daar een overblijfsel van kunnen zijn.

Op de koningskraag is Lambertus als bisschop afgebeeld, met bisschopsgewaad, mijter, kromstaf en een kerkje balancerend op zijn hand. Rondom het beeldje is een dubbele kabelrand bevestigd, die versierd is met bloem- en bladranken. Op de rand staat de tekst: “DYE SCHUTT VAN HUISCELINGH”. Dit medaillon dateert uit de 15^e eeuw en werd voorheen los aan een ketting gedragen en is later op de kraag gemonteerd. Gezien de versieringen op de ring, zou het beeldje nog ouder kunnen zijn dan de rand, omdat het beeldje de rand van boven niet raakt en los op de plaat gemonteerd is.

Ontsnapt aan overstroming na dijkverzakking

door Roel Knobben

Momenteel maakt het waterschap Aa en Maas plannen voor versterking van de dijk tussen Cuijk en Ravenstein. Bijna een eeuw geleden (in 1932) leidden werkzaamheden aan de dijk tot een verzakking en kon men een dijkdoorbraak en overstroming nog juist afwenden.

In april 1932 begint het nieuw opgerichte waterschap De Maaskant met de verzwaring van de dijk rond Neerloon. De directe aanleiding is de grote overstroming van het Land van Maas en Waal na een dijkdoorbraak bij Overasselt tijdens het hoogwater van december 1925. Gelderland legt de oorzaak bij de

Brabanders omdat deze het peil van de Beerse Overlaat met planken bekistingen verhoogd hadden.

Na de ramp zijn de Gelderse dijken van Heumen tot Dreumel al in 1928 verzwaard. Aan de Brabantse kant begint men pas in 1932 aan de verzwaring. De grond daarvoor komt uit twee percelen van Grad en Toon Kerkhoff en van W. Reijs aan de Kromme Hoek.

Publiek bij het afgedichte gat.
Bron: Fotobank Heemkundekring.

Percelen

Ook zijn voor deze werken enkele percelen uiterwaard aangekocht die liggen in het plan voor de Maasverbetering. Deze percelen zijn hier bekend onder den naam 'Schaijksche Kamp' en 'Geeren' respectievelijk in eigendom bij L.D. Bruijsten, W. Hengst, Woutrina van Aar en de families van den Berg en van Hars. Over een oppervlakte van circa drie hectares zijn deze percelen tot een diepte van gemiddeld twee meter uitgegraven.

Tijdens de werkzaamheden snijdt men bochten in de dijk af door stukken oude dijk af te graven en de losse grond op

De griffier van het waterschap de Maaskant, J.J. van Gulik (man met hoed in het midden), neemt een kijkje bij de dijkverzakking en de afdichting met zakken grind.

andere plaatsen te gebruiken. Door overvloedige regenval in oktober zijn de uiterwaarden al vroeg in het jaar overstroomd en is de losse kleigrond verzadigd.

Verzakking

Op 4 november ontstaat er dan ook een gat over een lengte van dertig meter en een breedte van een derde van de dijk. Het gat ligt ter hoogte van de boerderij van Harrie van Aar op de voormalige grens van Huisseling en Neerloon (nu Maasdijk 27). De aangeplakte grond is 'geheel als modderpap' naar beneden afgedreven. Het kwelwater dringt op die plaats door de dijk en ook in de oude dijk ontstaat een gat van minstens vier meter diep.

De situatie is kritiek. De helling was los en verzakt, telefoonpalen en hekwerk staan scheefgebogen. Waterstaat stuurt een ingenieur en laat 400 kuub zand aanvoeren, maar dat moet nog helemaal vanaf de Merwede komen. Het bestuur van het Waterschap 's Land van Ravenstein besluit echter zelf in te grijpen en treedt doortastend op. Een aantal manschappen, bijgestaan door vier vrachtauto's, twee van de firma Meulemans, één van expediteur Kuijpers en één van de veerbaas, zwoegen tot 's nachts half vier om het vreselijke gevaar dat dreigt, af te weren. En ten slotte met succes!

Het toeval wil dat er dicht in de buurt 2500 zakken grind voor wegonderhoud liggen. Met die zakken omsluit men het gat en is het grootste gevaar geweken. De dag erna bekijkt het publiek uit de omgeving de schade. De zondagswandelaars en -fietsers kwamen van Ravenstein, Neerloon, Huisseling, Grave en omgeving. Het opschrift van een bord waarschuwde dat alleen voetgangers en wielrijders de bewuste plek mogen naderen.

Getuigenverslag

Het uitgebreide en gedetailleerde verslag is niet alleen afkomstig van de verslaggever van de krant, maar ook uit een handgeschreven getuigenverslag van Frans Reijs, de secretaris van de Polder van Neerloon, dat in de pastorie aangetroffen is. Men moge aannemen en hopen dat het Waterschap Aa en Maas bij de aanstaande dijkversterking de nodige voorzorgsmaatregelen in acht neemt, zodat dit soort situaties niet gaan optreden.

Bronnen: Dagblad Het Huisgezin, 7-1-1932; Frans Reijs, Geschiedkundige aantekeningen, handschrift, 10 december 1932; J.M.J.F.A. Sluijters. Ravenstein in oude ansichten, 1971.

Koeien in de uiterwaarden

door Aad Vernooij

Brandrood erfgoed

Wandelaars en fietsers op de Maasdijk tussen Ravenstein en Lithoijen zien ze grazen of herkauwen in de uiterwaarden: de donkerbruine koeien van Boer Spierings. Het zijn koeien van het Brandrode Ras, een van de oude Nederlandse koeienrassen die nog bewaard zijn gebleven. Half november zijn ze weer de stal ingegaan om te overwinteren. Vader Cor en zoon Jasper Spierings vertellen enthousiast over deze tak van het bedrijf, die je ook een hobby kunt noemen.

Brandrode koeien in de uiterwaarden tussen Ravestein en Demen.

Vijftig jaar geleden was dit ras bijna uitgestorven. Eén van de redders is vader Cor Spierings. Hij nam een stel koeien over van de vereniging Natuurmonumenten. Hij breidde de veestapel geleidelijk uit. Nu lopen er zo'n tweehonderd koeien, onder andere bij Ravenstein, Demen en in de Hemelrijkse Waard. Zij zorgen er voor dat de uiterwaarden vrij blijven van bomen en struiken zodat er bij hoogwater geen belemmeringen zijn. Tussen april en november lopen ze buiten met hun kalveren, die bij hen zogen.

Roodbont

Het Brandrode Ras is een variëteit van een ander oud Nederlands koeienras: Maas-Rijn-IJssel (MRI). Daarvan is het belangrijkste kenmerk het roodbonte uiterlijk. De MRIJ-koeien kwamen

vooral voor in gebieden bij de grote rivieren, zoals de naam al aangeeft. Ze werden voor de melk én voor het vlees gehouden. Dat veranderde toen Nederlandse melkveehouders zich gingen specialiseren in koeien die vooral veel melk geven. Van de oude rassen hielden ze steeds minder koeien.

Om het Brandrode ras in stand te houden is een fokprogramma opgezet en een stamboek ingesteld. Dat betekent dat een Brandrode koe bepaalde kenmerken moet hebben. "Een goede brandrode heeft witte poten, een witte buik, een witte staart en een witte kol (vlek op het voorhoofd)", aldus Cor Spierings.

Stier Ferry

Cor is keurmeester voor het Stamboek en kijkt er op toe of de koeien aan de regels voldoen. Op de dag van ons gesprek heeft hij een stier opgehaald in Haren. "Die zag er als kalf al veelbelovend uit." Het sperma van deze stier, die de naam Ferry heeft gekregen, is al gebruikt bij andere bedrijven. Nu gaat Spierings hem op zijn eigen bedrijf inzetten.

In de grote stal achter de Landwinkel aan de Oijense weg staan de koeien in hun winterverblijf. Als de winter voorbij is worden de vrouwelijke dieren bevrucht. Negen maanden later, in december, werpen ze dan een kalf. Met de vrouwelijke kalfjes wordt verder gefokt. De mannetjesdieren, stieren, worden gecastreerd en heten dan 'os'.

Het vlees van de koeien is te koop in de Landwinkel. In de slagerij-afdeling staat een droogrijpingskast. Het vlees kan er langzaam 'rijpen' zodat het malser wordt

en een sterkere smaak krijgt. In de schappen liggen de sukadelappen, biefstukken, worsten en vleeswaren.

Agrarisch Ondernemer 2024

De Brandrode-koeien en hun vlees zijn maar één tak van het bedrijf van boer Spiering. Het begin en de basis van het bedrijf was de melkveehouderij. Vanuit die basis is gewerkt aan verbreding. De melk gaat niet alleen meer naar de fabriek. Twee keer per week verwerkt Jasper een hoeveelheid in zijn kaasmakerij De Ossekop. De kazen zijn na rijping te koop in de kaasafdeling van de Landwinkel.

Dan is er nog een tak van het bedrijf. Boven de winkel bevindt zich de ruimte van het kinderdagverblijf. Tijdens ons gesprek loopt een groepje kinderen, met hun begeleiders, door de stal langs de koeien. Dat past in de filosofie van het bedrijf van Jasper en Afke Baukje Spierings: "Het is belangrijk dat kinderen al vroeg bewust worden van de relatie mens, dier en natuur." Met die filosofie zijn ze Agrarisch Ondernemer van het Jaar 2024 geworden.

Vader Cor (links) en zoon Jasper Spierings bij de Brandrode koeien in de stal aan de Oijense weg. Links: De kudde van Spierings deze zomer in de uiterwaard.

Wandelen op de vroegere Maasbodem

door Peter van den Hoogen

De gemeente Oss heeft onlangs het natuurgebied De Lange Del/Roesterd aangekocht met het doel het meer toegankelijk te maken voor haar inwoners. Een nieuw wandelpad, dwars door het gebied is inmiddels klaar. Het kan verkend worden, liefst met laarzen aan vanwege de ondergrond van zware rivierklei. Een goede reden om de bijzondere geschiedenis van dit gebied op een rij te zetten.

Ansichtkaart van de 'oude' Lange Del.

Bron: Fotobank Heemkundekring.

Uitsnede uit een kaart uit 1887. Het licht-groene gebied is het laag gelegen natuurgebied 'De Raam' met de Kolkse Wetering ook wel 'De Meerkes' genoemd. Deze oude Maas-meander verdeelde Huisseling in een westelijk en een oostelijk deel. De donkergroene weg, de Lange Del, verbond de twee delen voordat de rood gekleurde Grotestraat en Hamstraat waren aangelegd.

Eeuwen lang verliep de afvoer van water van de uit Frankrijk afkomstige regenrivier de Maas in onze omgeving op een bijzondere wijze. Vanaf de grens met België, voorbij Maastricht (44 m boven NAP) tot aan ongeveer Grave (5 m boven NAP) was het verval van de Maas zodanig dat de afvoer van het Maaswater geen probleem was. Dijken waren amper nodig. Tot bij ons: in het Maasland, amper boven NAP, was het verloop minimaal geworden. Het Maaswater stroomde niet door maar zocht zich een weg in elk lager gelegen gebied. Zo ook in de lager geleden gronden tussen een rivierduin dat later het westelijk deel van Huisseling werd en het oostelijk deel richting Ravenstein. Deze oude Maas-arm werd na de bedijking afgesloten van de Maas maar liep nog vaak onder water door de slechte afvoer van het regenwater op de zware kleigronden.

Lange Del als verbinding

De verbinding tussen de twee delen van Huisseling liep via een vaak modderig pad dat 'Lange Del' werd genoemd (van dal, laagte). Het was in gebruik door boerenkarren en als kerkepad; en als route van processies in de parochie Huisseling. De gelovigen liepen na de Lange Del weer terug richting de kerk via natuurgebied de Raam en een loop-c.q. fiets- en kerkepad wat zuidelijker, parallel aan het Lange Del. Dat pad werd later de Grooteweg genoemd, rond 1835 verbreed tot grindweg: de Hooge Weg en weer later vernieuwd tot steenweg; de nu bekende Grotestraat.

Vanaf 1900 werd begonnen met het afsnijden van de vele bochten, het verder

Lange Del

Vanaf de Burgemeester van de Wielstraat kun je door een poortje het oude kerkepad 'De Lange Del' inlopen. Je kunt ook het nieuwe wandelpad kiezen, links van het informatiebord over dit natuurgebied.

Foto Peter van den Hoogen.

uitdiepen van de Maas en de aanleg van de stuw/sluis in Lith. In 1942 waren de wateroverlast door de Beerse Overlaat en de overstromingen van Maas en oude meanders verleden tijd. Toch liep de oude Maasarm, nu natuurgebied De Meerkens en de Raam genoemd, vaak onder water. Koeien of paarden moesten dan snel van het land gehaald worden. Ook als landbouwgrond was het drassige laagland moeilijk te bewerken.

Productiebos

Henri Elemans, agrariër en eigenaar van de gronden rondom De Lang Del besloot daarom in de jaren tachtig van de vorige eeuw de grond te gebruiken om snel groeiend hout te produceren; het werd een populierenbos. De natte, vruchtbare grond zorgde voor een snelle groei van smalle bomen. In 2002 echter, bij een flinke storm en de bomen vol in blad, braken alle bomen af. Het leek alsof een wervelwind over dit deel van Huisseling was geraasd. De ravage werd, wat lacherig, de 'Ground Zero' van Huisseling genoemd naar de 9/11-situatie het jaar daarvoor in de New York.

Landschapsbeheer Oss

Henri Elemans besloot toen het gebied (Lange Del/Roesterd) in bruikleen te geven aan Landschapsbeheer Oss. Dat

zorgde ervoor dat de afgebroken populieren werden verwijderd en dat het oude Kerkepad in ere werd hersteld. Boomsoorten die hier thuishoren werden aangeplant. In ruim twintig jaar tijd ontstond een bosrijk natuurgebied met bomen als esdoorn, eik, lijsterbes, de hazelaar en de vlier en planten als meerwortel, wilde peen en het Sint Janskruid. Er worden nu ook vlinders gespot net als vogels als de wielewaai, tijftjaf, sperwer, ijsvogel, merel, fazant, zwartkop en spotvogel.

Aankoop Oss

De gemeente Oss heeft vorig jaar besloten het gebied Lange Del/Roesterd te kopen en het toegankelijker te maken. Naast de aandacht voor de natuur is het ook wel bijzonder om te bedenken dat je daar loopt op de bodem van wat vroeger de Maas was; een rivier die voor overlast heeft gezorgd maar ook voor vruchtbare kleigrond, voor bescherming en voor vele vervoers- en recreatiemogelijkheden. Wel goed opletten waar je loopt want het is nog steeds drassig!

Bronnen: Topografische kaart: uit 'Grote Historische Atlas Noord Brabant', Tilburg, 2005; Tonnie van Hooff, Landschapsbeheer Gemeente Oss, gebied Ravenstein; 'Huisseling van verleden tot heden', werkgroep Geschiedschrijving Huisseling, 2012; Infobord Lange Del/Roesterd; BHIC; Stadsarchief in Oss.

Terug in de tijd met Ben Kuijpers

door Aad Vernooij

Hoe was het om bijna honderd jaar geleden in Ravenstein te leven? Toen er buiten de gracht nog weilanden en boerderijen lagen. Op één van die boerderijen werd Ben Kuijpers geboren. In september 2024 werd hij 99 en ging hij zijn honderdste jaar in. Hij vertelt over zijn jeugd en latere jaren toen hij transportondernemer was.

Ben Kuijpers: 99 jaar.

'Ik ben geboren op de boerderij die nog naast de Boerenbond staat (de Ravenshoeve, red.). Mijn vader had een transportbedrijf en een boerderij met vijf, zes koeien, wat varkens en kippen, akkerland en een fruitboomgaard. Er stonden in die buurt nog meer boerderijen. Er waren vier kinderen, twee jongens en twee meisjes. We sliepen in bedsteden: aan de ene kant de meisjes, aan de andere kant de jongens.

Kleding

We waren heel zuinig met kleding. Overalls, als die versleten waren werd er een lap opgezet.

Sokken waren gebreid en gestopt als er gaten in zaten. We droegen klompen; in de winterdag hoge klompen. Zomers lage klompen met een riempje. Bij ons

tegenover was een klompenmaker; de klompen werden aangemeten.

Moeder deed de was; zondag werd het fornuis opgestookt. Maandag was wasdag. Met het handje, op een wasbord. Door de wringer en op de bleek en nog een keer nat maken. Ze was twee dagen bezig met de was.

Voorals als we ouder waren en veel kolen vervoerden dan zag je er niet uit. Dan moest je alle dagen flink wassen. Vroeger had je geen douche; een kuip en warm water op de kachel. Haar waste je met groene zeep.

Eten en drinken

Bij het ontbijt boterhammen met alles van het varken. Jaarlijks werden een, twee varkentjes geslacht. Metworst, bloedworst. We smolten vet in een pannetje en sopten dat met roggebrood. Dan kon je er tegen. Tussen de middag warm eten, toen we op school zaten. Aardappels en groenten en iedere dag vlees. Om vier uur thuis, omkleden en dan kreeg je weer brood. 's Avonds rond acht uur werd een pannetje met aardappels gebakken en dan nog een bord pap. Dan konden we naar bed.

Biefstuk aten we ooit met Kerstmis. Kip heb ik niet veel gegeten. Eieren wel; gebakken ei.

Iedere dag pap: rijstepap, havermoutpap; griesmeelpap was ik niet zo'n liefhebber van. Melk hadden we van het eigen bedrijf.

Koffie werd veel bij ons gedronken. Toen we jong waren kregen we thee of chocolademelk. Als frisdrank: aanmaakranja, maar alleen bij bijzondere

gelegenheden en warm weer. Mijn vader lustte een biertje of een borreltje: cognac en oude klare, waar mijn vader eens scheutje elixer bij deed. Wij dronken bier met zestien, zeventien jaar. Gingen met vrienden naar het café. Verjaardagen werden niet zo erg gevierd als tegenwoordig; daar had je geen tijd voor.

Boodschappen

De kruidenier kwam een boekje ophalen. Eén of twee dagen later bracht hij de boodschappen.

Als er niemand thuis was, lag de portemonnee op tafel en haalde hij zelf het geld er uit. We hadden een kruidenier uit Ravenstein, Gruitrooij en één uit Huisseling, Van Aar. Je verdeelde de klandizie. We haalden karnemelk bij de zuivelfabriek. Naar textielwinkels in Ravenstein voor stoffen en voor kleren naar Oss: naar Wehberg of Cunen. Er kwam ook een venter met stof langs. Mijn vader liet een kostuum aanmeten door kleermaker Jo van der Wolk.

Kerk

Wij gingen te voet naar de kerk in Huisseling. Eerst ons gezin, dan kwamen verderop de burens erbij. Op het laatst waren we met een man of tien. 's Middag moest je naar het lof. We gingen liever naar het voetbal. Doorde-weeks gingen we niet naar de kerk.

Regelmatig moest je biechten. Met Kerstmis had je 's nachts drie missen. Dan kwamen we 's ochtends thuis en werden er worden er worstenbroodjes bij de bakker gehaald. Iedere avond werd er een rozenhoedje gebeden. Mijn moeder bad voor, maar ze viel wel eens in slaap. Als ze dan wakker schrok, vroeg ze: "hoe ver ben ik". Dan zeiden wij: "aan het einde" en waren we snel klaar.

Vervoer

We hadden twee fietsen voor vier man. Veel ging te voet. Naar Oss gingen we met de trein. Naar familie in Beneden Leeuwen met de fiets. Dan namen we het pontje over de Maas. Ik heb verscheidene keren meegemaakt dat de Maas overstroomde, de uiterwaarden

Op deze luchtfoto is linksboven de boerderij met schuur te zien waar Ben Kuijpers is opgegroeid. Daaronder het gebouw van de Boerenbond.

stonden dan blank. In de polder bij Huisseling, de Meerkes, lagen de weilanden onder water; daar kon je 's winters op schaatsen.

Vrije tijd

Vakantie hadden we niet. Eens per jaar een dagje uit naar de speeltuin in Velp. In de schoolvakantie gingen we logeren bij opa in Beneden Leeuwen. Dat was in september, dan konden we helpen met het bessen plukken.

We mochten van ons moeder niet voetballen bij SVR (Sport Vereniging Ravenstein), later RSV (Ravensteinse Sport Vereniging). "Je benen niet kapot laten schoppen", zei ze. Ik was lid van een mondharmonicaclub, van de Jonge Boerenstand. We hadden één keer per week repetitie in Neerloon bij Sjel Becx.

In onze jeugd was er nog geen carnaval. Vastenavond noemden ze dat toen. We gingen rond met een blik met een varkensblaas. En dan een rietje erin. Langs de deur met een liedje. Dan kregen we iets.

Op zondagmiddag en -avond gingen we uit met een vriendenclub. Op de fiets naar de kermis in de omgeving. Om 10 uur was het dansen afgelopen en moest je naar huis. Kermis was meestal midden in de zomer. Daar kon je meisjes tegenkomen. Zo heb ik m'n vrouw uit Escharen leren kennen.

Het gezin Kuijpers, met een zeer jonge Ben op de schoot van zijn moeder.

Werk

Toen ik 15, 16 was en van school kwam zei m'n vader: "ge moet morgen vroeg om zes uur met paard en wagen weg." Dan moest je maïs rijden bij Meulemans, van de loswal naar de fabriek. De zakken waren groter dan ik; "dat kunde gij wel", zei m'n vader. De mensen in het schip zagen dat ik er moeite mee had en begonnen te lachen.

We kregen geen loon, maar een zakcentje om zondag naar de kermis te gaan. Om bij te verdienen ging ik beerputten legen bij de mensen. Je schepte de beer met een schep met een lange steel in een emmer en die leegde je in een kist. Je kreeg één gulden per kist. Je werkte van zes uur 's ochtends tot het donker werd 's avonds. Ik reed eerst met een kar met houten wielen, later met een wagen met luchtbanden. Achter aan de wagen hing een olielamp.

Rijbewijs

Op mijn achttiende haalde ik m'n rijbewijs. Ik reed op m'n zestiende al mee naar de Cehave in Veghel om veevoer te halen. We reden voor de Boerenbond. We brachten het voer naar de boeren. We hebben ook kolen, kunstmest en meubels voor Salet gereden. En melkbussen voor de zuivelfabriek met paard en wagen. En veevoer, vooral koeien. Van dinsdag op woensdag waren we veel

in touw. 's Avonds de koeien ophalen en ergens stallen. Rond zeven uur moesten ze in Den Bosch op de markt staan. In 1956 ben ik getrouwd en voor m'n eigen begonnen. Ik had drie, vier vrachtwagens.

In Alverna

In 2019 kwam hij met zijn vrouw Iet te wonen in zorgcentrum La Verna in Alverna. Zij overleed kort daarna. Nu kijkt hij vanuit zijn moderne appartement uit op de toegangsweg. Hij houdt ervan mensen te zien en contact te maken. "Ik praat met iedereen." Zijn maaltijden gebruikt hij samen met anderen op zijn etage. Dagelijks bezoekt hij zijn beesten: geiten, konijnen, kippen. Die voert hij oud brood dat de keuken voor hem bewaart.

In zijn kamer is hij omringd met herinneringen aan vroeger. Foto's van zijn vrouw, zijn twee zoons, vier kleinkinderen en twee achterkleinkinderen. Een oorkonde van de gemeente Ravenstein: 'penning van algemene maatschappelijke verdiensten' vanwege zijn inzet voor het Barbaragilde, de oorlogsgraven en Tafeltje Dekje. En zijn koninklijke onderscheiding Lid in de Orde van Oranje Nassau.

Hoe kijkt hij terug op zijn lange leven? "Ik heb altijd hard moeten werken, maar dat vond ik niet erg. Met vrachtwagens rijden, dat zat in de familie. Mijn vader deed het, mijn broer en de familie van mijn vrouw. Dat was echt ons leven. Het was vroeger wel veel gezelliger met elkander. Als de buurman iets nodig had dan hielpen we hem. Daar werd niet over gepraat. Dat was burenplicht. Nu vragen ze: wat schuift het?"

'Ons mam' Iet Kuijpers op de foto in het appartement van Ben Kuijpers.

Duitse militairen in Ravenstein, juni 1941

Van de onlangs overleden Peter Vermeulen ontving de redactie afdrucken van foto's die hij op een veiling had gekocht. Volgens hem waren het foto's van Duitse soldaten in juni 1941 in Ravenstein. Dat blijkt onder meer uit namen van soldaten op de achterkant van een van de foto's. Daarop staan de namen en rangen van afgebeelde militairen, waaronder *Jolin*, *Walter 1. Gefreiter* (soldaat 1e klasse), *Schneider*, *1. Oberschütze* (soldaat 1e klasse), *Hofmann*, *Joh. Gefreiter* (soldaat), *Hefr*, *Werner Gefreiter*.

Bewaking spoorbrug

Er zijn geen aanwijzingen dat er Duitse soldaten in Ravenstein waren gelegerd tijdens de Tweede Wereldoorlog. Wél is bekend dat er soldaten in Niftrik verbleven om de spoorbrug te bewaken. Waarschijnlijk kwamen zij ook naar Ravenstein. Op één van de foto's is te zien dat soldaten met paard en wagen op

Groep van elf Duitse militairen.
Onder: soldaten met paard en wagen op de veerpont naar Ravenstein.

de pont naar Ravenstein varen. Van Hennie Kraaijvanger weten we dat zijn moeder in het café hoek Kolonel Wilsstraat/Nieuwstraat voor Duitse soldaten moest koken.

Beschermd

Jeugdwerk Ravenstein.

Het Ravensteinse beschermd stadsgezicht werd en wordt ernstig bedreigd. U denkt hierbij wellicht aan verbreding van de A50 compleet met geluidsschermen, windmolens aan de overkant van de Maas of de ophanden zijnde dijkverzwaring. Nee, Ravenstein wordt bedreigd door bedreigde diersoorten.

Eerst hadden we roeken die de oude gemeentewerf koloniseerden, toen kwamen er dassen onder de spoordam tevoorschijn, vervolgens fladderden er vleermuizen door de oude mavo en nu ondergraven bevers het gebouw van Jeugdwerk Ravenstein.

Verzakt

Niet fijn want in het geval van de roeken en vleermuizen vertraagde het de geplande bouwactiviteiten, door de dassenburcht verzakte de spoordam en de bevers hebben ervoor gezorgd dat het gebouw van Jeugdwerk is verzakt en nu is gesloten en misschien wel onveilig wordt verklaard. Sloop ligt dan voor de hand ook al zegt wethouder Den Brok dat niet met zoveel woorden.

Als dat gebeurt, is dat koren op de molen van de voorstanders die het bovenste hoornwerk onbebouwd willen laten. Het gebouw van Jeugdwerk staat namelijk op de uiterste zuidoost-punt van het

hoornwerk en geeft na sloop een groter vrij zichtveld. Of schootsveld als u van oorlogstaal houdt. Dit zullen de partijen die ijveren voor een nieuw VidiReo op datzelfde hoornwerk niet onderschrijven, heb ik zo'n gevoel. Er staat tenslotte meer bebouwing op het hoornwerk, het Veerhuis (sorry, Brass aan de Maas) niet meegerekend.

Bever

Zet de bever de discussie over een nieuw VidiReo op het bovenste hoornwerk op scherp? Ondertussen graaft die bever lekker door onder het beschermd stadsgezicht want afschieten mag niet en verjagen is vooralsnog ook niet gelukt. Laten we ons eerst maar eens druk maken over huisvesting voor Jeugdwerk Ravenstein. De woorden van wethouder Den Brok waren niet bepaald geruststellend. De jeugd heeft de toekomst wordt wel gezegd maar voor de jeugd van Ravenstein is die zo donker als de bevergangen onder hun gebouw.

Winfried de Luij